

قرآن تاریخی نگل

امیر صادقی *

قرآنی در روستای نگل وجود دارد که جمع کثیری از مردم را هر روزه به سوی خود می‌کشاند. این روستا یکی از روستاهای دهستانی به همین نام از بخش کلاترزان شهرستان سنندج است. طول جغرافیایی روستای نگل ۴۶ درجه و ۳۱ دقیقه و عرض جغرافیایی آن ۳۵ درجه و ۱۸ دقیقه است. این روستا در ارتفاع ۱۳۵۲ متری از سطح دریاهای آزاد قرار دارد و برای رفتن به آنجا بایستی از سمت غربی سنندج ۶۵ کیلومتر به طرف مریوان را طی کرد. جمعیت این روستا حدود ۲۰۰۰ نفر (۴۵۰ خانوار) است؛ نمای آن رو به جنوب و بر زمینی سنگلاخی بنا شده است. امرار معاش روستاییان از راه کشاورزی می‌باشد ولی امروزه بیشتر جوانان برای کسب درآمد به شهرهای دیگر کوچ می‌کنند. از نظر پوشش گیاهی این روستا در بین زمین‌های کلاترزان و کوه‌های پُر از درخت ژاورود غربی و سروآباد واقع شده است. این روستا در میان کوه‌های کره میانه، فژاکان، دبه‌ر، دهبم و نه‌وکه قرار گرفته است. رودخانه‌ی کوماسی در این منطقه واقع شده است که قبل از آلودگی محل تفریح و شنای اهالی روستا بود.

در مورد پیشینه‌ی تاریخی قرآن و روستا با توجه به منابع و مآخذ تاریخی استان اطلاعات دقیقی در دست نیست؛ تنها منبع ما کتاب تاریخی تحفه ناصریه است. در این کتاب چنین آمده است: «یکی از دهات این بلوک که نگل نام دارد مسجد قدیمی است که به مسجد عبدالله عمر یا عبدالله عمران مشهور است و قرآنی در این مسجد هست خیلی بزرگ به خط کوفی نوشته شده است».

در داخل مسجد روستای نگل، قرآن خطی از دوران گذشته وجود دارد که بنا به اعتقادات و باورهای مردم یکی از چهار قرآنی است که در زمان خلیفه‌ی سوم به رشته‌ی تحریر درآمده و به چهار اقلیم دنیا فرستاده شده است؛ اما براساس شواهد و شیوه‌ی نگارش و اعراب‌گذاری آن احتمالاً این قرآن متعلق به سده‌ی چهارم یا پنجم ه.ق باشد. شایان توجه است که بنا به قولی اولین اعراب‌گذاری قرآن در زمان خلافت حضرت علی برای جلوگیری از قرائت اشتباه آن صورت گرفت.

* پژوهشگر

چگونگی انتقال این قرآن به روستای نگل روشن نیست اما با توجه به گفته‌ها و حکایات عامه، در زمان صفویه

چوپانی در این منطقه مشغول چرای گوسفندان بوده که ناگهان گُل بسیار زیبایی، توجه او را به خود جلب می‌کند. وقتی گُل را از زمین بیرون می‌آورد و خاک‌های اطراف آن را کنار می‌زند، چاله‌ای پدید می‌آید و صندوقچه‌ای می‌بیند. چوپان که به تنهایی نمی‌تواند صندوقچه را بیرون آورد، اهالی روستا را خبر می‌کند. مردم، صندوقچه را بیرون می‌آورند و قرآن بزرگی در آن صندوقچه می‌یابند که گویا بر پوست آهو نوشته شده است. اهالی این امر را به فال نیک گرفته، در همان مکان مسجدی می‌سازند و روستای نگل نیز که چند کیلومتر دورتر از مکان امروز آن است را به محل جدید انتقال می‌دهند. مردم بر این اعتقادند چون این قرآن در اثر توجه چوپان به گلی زیبا، کشف شده بود، این محل به «نوگل» معروف شد و مردم، مسجدی به نام «مسجد نوگل» را بنا نهادند که به مرور زمان به «مسجد نگل» شهرت یافت. برای «نگل» معناهای دیگری نیز یافت شده است از جمله به معنای زمین سنگی و سنگلاخ، هم‌چنین ممکن است تغییر یافته‌ی کلمه‌ی «نیل» به معنی شعله‌ی آتش باشد که نشان از ترویج آیین زردشت در این منطقه دارد.

قطع این قرآن رحلی بزرگ، جلد آن چرم و رنگ آن قهوه‌ای تیره است. کاغذ صفحات آن ضخیم است و به دلیل تشابهی که به پوست دارد در بین مردم به «پوست آهو» شهرت یافته است. قرآن نگل به خط کوفی نوشته شده و دارای نقطه و اعراب است. از زیبایی‌های این قرآن مطابقت با سوره‌ها و شماره‌های آیات و هم‌چنین مزین بودن به نقوش گیاهی است. طول خود قرآن ۳۸، عرض آن ۲۱ و قطر آن ۱۳ سانتی متر می‌باشد. این قرآن طی سالیان گذشته مورد استفاده عموم بوده و چندین بار نیز به سرقت رفته به همین دلیل آسیب‌های فیزیکی و شیمیایی زیادی مانند پارگی، لکه‌های ناشی از اثر انگشت، امضای یابندگان و... دیده است. چند برگ قرآن مذکور پس از سرقت‌های پیاپی و هم‌چنین بوسیدن و زیارت آن توسط زائرین از بین رفته است. به دلیل اهمیت تاریخی این قرآن و نیز جایگاه بارز آن در اعتقادات مردم منطقه مقام معظم رهبری برای محفوظ ماندن قرآن از دستبردهای احتمالی دستور داد جایگاهی محکم و مطمئن برای نگهداری این قرآن بسازند. هم‌اکنون قرآن در محفظه‌ی شیشه‌ای ضد گلوله بدون شرایط محیطی از نظر دما و رطوبت نگهداری می‌شود و نیاز مبرمی به انجام امور حفاظتی و تحقیقاتی احساس می‌شود. قرآن مزبور در سال ۱۳۷۱ به سرقت رفت که با تلاش نیروی انتظامی

کشف و طی مراسم باشکوهی با شرکت هزاران نفر از مردم به محل خود برگردانده شد؛ در این مراسم ده‌ها رأس گاو و گوسفند قربانی شد. آخرین بار نیز که در مرداد ۱۳۸۳ از مسجد روستای نگل به سرقت رفته بود، اواخر آذر ۱۳۸۳ در جهرم در استان فارس کشف شد. اهالی روستای نگل تمایلی ندارند که قرآن در اختیار میراث فرهنگی باشد و ترجیح می‌دهند قرآن در محل اصلی خود یعنی مسجد روستای نگل نگهداری شود. چند سال پیش هیأتی از تهران برای مطالعه، بررسی و مرمت این اثر تاریخی به روستای نگل مراجعت کردند که بعد از بررسی اثر متأسفانه مردم منطقه از مرمت آن توسط این هیأت خودداری کردند.

قرآن نگل یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری استان کردستان است و نزد مردم منطقه ابعاد معنوی این اثر، ارزشی بسیار دارد. مردم اعتقاد زیادی به این کلام الهی دارند و در حل مشکلات و گرفتاری‌های زندگی خود از آن یاری می‌جویند و قسم دروغ به آن را گناهی بزرگ و نابخشودنی می‌دانند. روستای نگل به دلیل وجود این قرآن، روزانه میزبان صدها تن از مشتاقان و علاقه‌مندان آثار مذهبی و تاریخی است. این قرآن هم‌اکنون تحت نظارت سازمان اوقاف بوده و هیئت امنای مسجد از آن نگهداری می‌کنند.